

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI RIVOJLANISH MARKAZLARI FAOLIYATIDA OILANING O'RNI VA VAZIFALARI

A.A. Abdurashidov

Qo'qon davlat universiteti p.f.f.d (PhD)

Ne'matova Shahzodaxon Lazizxon qizi

Qo'qon davlat universiteti Ta'lim tarbiya Nazariyasi va metodikasi

(maktabgacha ta'lim) 1-kurs magistranti

shahzodaxon2002@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20046623>

Annotatsiya. Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlari qoshidagi rivojlanish markazlarining faoliyatida oilaning tutgan o'rni va bajarishi lozim bo'lgan vazifalari ilmiy-nazariy nuqtai nazardan o'rganiladi. Oila — bolaning birlamchi ta'lim-tarbiya muhiti sifatida maktabgacha ta'lim muassasalari bilan hamkorlikning asosiy sub'ekti hisoblanadi. Maqolada oila va rivojlanish markazi o'rtasidagi hamkorlikning mohiyati, shakllari va samaradorligini oshirish yo'llari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, rivojlanish markazi, oila, ota-onalar hamkorligi, bolaning rivojlanishi, ta'lim-tarbiya jarayoni, oilaviy ta'lim, hamkorlik shakllari

Аннотация: В данной статье рассматривается роль семьи в деятельности центров развития при дошкольных образовательных учреждениях с научно-теоретической точки зрения. Семья является первичной воспитательной средой для ребёнка и основным субъектом взаимодействия с дошкольным учреждением. Анализируются сущность, формы.

Ключевые слова: дошкольное образование, центр развития, семья, роль родителей, развитие ребёнка, педагогическое взаимодействие, формы сотрудничества

Abstract: This article examines the role and functions of the family in the activities of development centers at preschool educational institutions from a scientific and theoretical perspective. The family, as the primary educational environment for the child, is the main subject of cooperation with preschool educational institutions. The article analyzes the essence, forms, and ways to improve the effectiveness of cooperation between the family and the development center.

Keywords: preschool education, development center, family, parental cooperation, child development, educational process, family education, forms of cooperation

KIRISH. Maktabgacha yoshdagi bolaning shaxsi, intellekti, hissiyoti va ijtimoiy ko'nikmalari shakllanishida oila va maktabgacha ta'lim muassasasi birgalikda hal qiluvchi rol o'ynaydi. O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimini yangilash, sifatini oshirish va qamrovini kengaytirish borasida amalga oshirilayotgan islohotlar doirasida rivojlanish markazlari alohida ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu markazlar bolalarning jismoniy, aqliy, ijtimoiy-hissiy va nutqiy rivojlanishini ta'minlashga yo'naltirilgan bo'lib, ularning samarali ishlashi ko'p jihatdan oila bilan o'rnatilgan hamkorlikka bog'liq¹.

Tadqiqotning maqsadi — maktabgacha ta'lim tashkilotlari rivojlanish markazlari faoliyatida oilaning tutgan o'rni va bajarishi zarur bo'lgan vazifalarni ilmiy jihatdan asoslash,

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" Farmoni.

hamkorlikning zamonaviy shakllarini tahlil qilish hamda samarali amaliyot modellarini aniqlashdir. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" farmoni va 2019-yil 8-maydagi "Maktabgacha ta'lim tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" Qarorlari ushbu tadqiqotning huquqiy-me'yoriy asosi bo'lib xizmat qiladi

Bugungi kunda ota-onalarning farzandlari ta'lim-tarbiyasi jarayoniga faol ishtiroki maktabgacha ta'lim sifatini belgilovchi asosiy mezonlardan biriga aylangan. Shu sababli, rivojlanish markazlari faoliyatida oilaning o'rnini va uni ta'minlash mexanizmlarini o'rganish dolzarb ilmiy muammo hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA. Oila va maktabgacha ta'lim muassasasi o'rtasidagi hamkorlik masalasi xorijiy va mahalliy pedagogika fanida keng o'rganilgan. Xorijiy tadqiqotchilar orasida Epstein oilaviy ishtirokning olti toifali modelini ishlab chiqqan bo'lib, ushbu model ota-onalarning ta'lim jarayoniga turli darajalarda jalb etilishini ko'zda tutadi. Bronfenbrenner o'zining ekologik tizim nazariyasida bolaning rivojlanishiga oila, maktab va keng ijtimoiy muhitning birgalikdagi ta'sirini asoslaydi.

MDH tadqiqotchilari orasida Zvereva va Krotova maktabgacha ta'lim muassasasi bilan oila hamkorligining zamonaviy shakllarini batafsil tahlil qiladi. Arnautova ota-onalar pedagogik savodxonligini oshirish va ularni ta'lim jarayoniga jalb etish usullarini tadqiq qilgan. Suxomlinsky esa oilaviy tarbiyani umuminsoniy qadriyatlar asosida qurishning ilmiy-pedagogik asoslarini ishlab chiqqan.

O'zbek olimlari orasida Hasanboyev oila pedagogikasini mustaqil ilmiy soha sifatida o'rganib, uning maktabgacha ta'lim bilan o'zaro aloqasini asoslagan. Inomova rivojlanish markazlari faoliyatida ota-onalarning pedagogik faolligini oshirish masalalarini tadqiq qilgan. Qodirov va Yo'ldoshev esa oila va ta'lim muassasasi hamkorligining milliy an'analar bilan uyg'unlashuvini o'rganishgan².

Metodologiya jihatidan tadqiqotda tizimli, qiyosiy-tahliliy va tarixiy-genetik yondashuvlardan foydalanildi. Pedagogik kuzatuv, so'rov va manbalar tahlili metodlari qo'llanildi. Rivojlanish markazlarining me'yoriy hujjatlari, ta'lim dasturlari va xorijiy tajribalar tadqiqot manbasi sifatida xizmat qildi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari qoshidagi rivojlanish markazlari bolalarning individual ehtiyojlarini inobatga olgan holda yaxlitlikda rivojlanishini ta'minlashga mo'ljallangan maxsus ta'lim muhitlaridir. Ushbu markazlarda nutqiy rivojlanish, matematik tafakkur, ijodiy faollik, jismoniy salomatlik va ijtimoiy-hissiy ko'nikmalarni shakllantiruvchi maxsus mashg'ulotlar tashkil etiladi³. Oilaning rivojlanish markazi faoliyatidagi o'rnini quyidagi uchta asosiy jihat orqali namoyon bo'ladi. Birinchi jihat — oila bolaning birlamchi rivojlanish muhiti sifatida. Bola hayotining dastlabki yillarida eng kuchli ta'sirni oiladan oladi. Ota-onaning bolaga munosabati, uy muhitidagi nutqiy boyluk, o'yin va tadqiqotchilik imkoniyatlari — bularning barchasi maktabgacha rivojlanish markazida olib boriladigan mashg'ulotlarning natijaliligi uchun zamin yaratadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki,

² Hasanboyev J. Oila pedagogikasi. – T.: Fan va texnologiya, 2018. – B. 280.

³ Inomova M.Yu. Maktabgacha ta'lim muassasasida ota-onalar bilan ishlash. – T.: TDPU nashriyoti, 2021. – B. 160.

uy muhitidagi ta'lim faolligi yuqori bo'lgan bolalar rivojlanish markazlarida ham ancha muvaffaqiyatli natijalarga erishadilar.

Ikkinchi jihat — ota-onalar rivojlanish jarayonining ishtirokchilari sifatida. Zamonaviy maktabgacha pedagogika ota-onalarni farzandlari rivojlanishining passiv kuzatuvchisi emas, balki faol ishtirokchisi sifatida ko'radi. Rivojlanish markazlarida tashkil etilgan ochiq mashg'ulotlar, ota-onalar klublari, master-klasslar va individual konsultatsiyalar ota-onalarga bolasi rivojlanishining xususiyatlari bilan yaqindan tanishish hamda mutaxassislar tavsiyalarini o'z xulq-atvori va muloqotiga tatbiq etish imkonini beradi⁴.

Uchinchi jihat — oila va markaz o'rtasidagi uzluksiz aloqa va izchillik. Bolaning rivojlanishi maktabgacha ta'lim muassasasi va uy muhiti o'rtasida uzluksiz izchillik mavjud bo'lganda eng samarali kechadi. Bu esa rivojlanish markazi pedagoglari va ota-onalar o'rtasidagi muntazam muloqotni, ma'lumot almashinuvini va muvofiqlashtiruvchi ta'lim strategiyalarini talab etadi. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar — onlayn platformalar, messengerlar va video muloqot — ushbu izchillikni ta'minlashning yangi imkoniyatlarini ochmoqda[5.B.93].

Hamkorlikning samarali shakllari tahlili shuni ko'rsatadiki, an'anaviy ota-onalar yig'ilishlaridan tashqari, rivojlanish markazlarida quyidagi zamonaviy yondashuvlar keng qo'llanilmoqda: individual rivojlanish portfoliosi, ota-onalar seminarlari, birgalikdagi ijodiy loyihalar, qisqa muddatli master-klasslar va raqamli muloqot platformalari. O'zbekistonning bir qator rivojlanish markazlarida joriy etilgan "Oilaviy rivojlanish kunlari" tajribasi ota-onalarning faol ishtirokini ta'minlashda amaliy natijaliligi bilan ajralib turadi⁵.

Rivojlanish markazlari bilan oilalar o'rtasidagi hamkorlikka to'sqinlik qiluvchi asosiy muammolar qatorida quyidagilar aniqlanadi: ota-onalarning band bo'lishi va vaqt tanqisligi, pedagogik savodxonlik darajasining pastligi, bir qisim ota-onalardagi passivlik va ishonchsizlik, hamda ta'lim muassasasining ota-onalarni jalb etish bo'yicha etarli mexanizmlarining mavjud emasligi. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun rivojlanish markazlari moslashuvchan jadval, turli formatlarda hamkorlik imkoniyatlari va pedagogik maslahatlashuvlar tizimini yo'lga qo'yishi zarur.

XULOSA. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari rivojlanish markazlari faoliyatida oilaning o'rni beqiyos va almashtirmas ekanligini ilmiy tahlillar yaqqol ko'rsatadi. Oila — bolaning birlamchi ta'lim-tarbiya muhiti, rivojlanish jarayonining faol ishtirokchisi va maktabgacha ta'lim muassasasining eng yaqin hamkori sifatida markazning muvaffaqiyatini bevosita belgilaydi. Oila va rivojlanish markazi o'rtasidagi izchil, ishonchli va samarali hamkorlik bolaning yaxlitlikda rivojlanishini ta'minlashning asosiy shartidir.

Tahlil natijalari asosida quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

- Rivojlanish markazlarida ota-onalar bilan muntazam ishlash dasturini joriy etish va pedagogik savodxonlikni oshirish bo'yicha treninglar tashkil qilish;
- Ota-onalar ishtirokini ta'minlovchi moslashuvchan hamkorlik shakllarini (onlayn platformalar, kechki konsultatsiyalar, uy topshiriqlari portfeli) kengaytirish;
- Har bir bola uchun individual rivojlanish rejasini oila bilan birgalikda tuzish va uni amalga oshirish jarayonini monitoring qilish;

⁴ Zvereva O.L., Krotova T.V. Obshcheniye pedagog s roditelyami v DOU. – M.: Sfera, 2020. – B. 150

⁵ Bronfenbrenner U. The Ecology of Human Development. – Harvard University Press, 2020. – P. 330

- Maktabgacha ta'lim muassasasi mutaxassislarini oila bilan ishlash metodikasi bo'yicha malakasini muntazam oshirib borish.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi "Maktabgacha ta'lim tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" Qarori.
3. Epstein J.L. School, Family, and Community Partnerships. – Corwin Press, 2019. – P. 212.
4. Zvereva O.L., Krotova T.V. Obshcheniye pedagoga s roditelyami v DOU. – M.: Sfera, 2020. – B. 150.
5. Hasanboyev J. Oila pedagogikasi. – T.: Fan va texnologiya, 2018. – B. 280.